

TRYGGE SAMFUNN

TIDSSKRIFT FOR NORSK TOTALFORSVARSFORUM (NTF) NR 2 2022

Tema:

Nye tanker i en urolig tid

-
- Tolletaten forsvaret Norges grenser
 - Blodberedskap viktig for totalforsvaret
 - Stor øvelse i luften og på bakken

Frivilligheten betyr mye

STYRELEDER SIGNE ØYE

Dagens trussel- og risikobilde er et helt annet enn for få år siden, og preges dessuten av raskere omskiftninger og større uforutsigbarhet. I de senere år har vi fått en situasjon der en krevende sikkerhetspolitisk utvikling med pandemi, digitale angrep, terrortrusler og migrasjonsstrømmer til Europa merkes sterkt. I tillegg preges bildet av hyp-pige henvendelser utløst av ekstremvær som flom, skred og skogbranner. Det gjør det nødvendig å videreutvikle totalforsvarskonseptet.

Dette aktualiserer NTFs oppgaver. Vi må også følge med i tiden og omstille oss der det er nødvendig.

Vårt engasjement strekker seg ut

over hele landet gjennom våre fylkeslag. Ulike typer arrangementer bidrar til å øke folks bevissthet, ikke minst når det gjelder egenberedskap. NTF har alltid hatt dette på agendaen og oppfordrer hver enkelt til å kunne ta vare på seg og sine i tre døgn om noe uforutsett skulle inntreffe. Inne på vår Facebook side kan man lese hva som er anbefalt å ha hjemme for egen sikkerhet.

Krigen i Ukraina viser hvor viktig den frivillige innsatsen er når det gjelder som mest.

Ingenting blir gjort hvis alle venter på at noen andre skal ta initiativ.

Droner til besvær

REDAKTØR JAN ERIK THORESEN

Alt som kan misbrukes blir misbrukt.

Det er et uomtvistelig faktum. Alle oppfinnelser og nyvinninger blir gjenstand for spørsmålet: Hvordan kan vi bruke dette til vår fordel? Bruken av sosiale medier er et godt eksempel. Svindel, trakassering, spredning av løgner og konspirasjonsteorier har fått en formidabel plattform.

Og nå sist: bruk av droner. En fantastisk nyvinning som, brukt riktig, er et verdifullt verktøy. En trenger ikke å være rakettforsker for å se at droneteknologien ville kunne bli et problem. Styrt fra bakkenivå viser det seg at per-

soner med onde hensikter kan utføre operasjoner med et omfattende skadepotensiale. Men, som vanlig, kommer politikerne diltende etter, både når det gjelder lovgivning og skadebegrensende tiltak. Krigen i Ukraina viser til fulle droneteknologiens skyggeside.

På Sørlandet bruker man uttrykket «å hale inn slakk». I dagens situasjon er det tvingende nødvendig å sørge for kontroll av det som beveger seg oppe i luften over oljeinstallasjoner, militære anlegg og annen kritisk infrastruktur.

Nå haster det!

Utgever

Norsk TotalforsvarsForum

Besøksadresse: Bygning 60,
Akershus festning
Postadresse: Pb 1550, Sentrum 0015 Oslo
Internett: www.totalforsvar.no
Epost: post@totalforsvar.no
Telefon: 22 47 82 60

Redaktør:

Jan Erik Thoresen
E-post: redaksjon@totalforsvar.no
Mobil: 90 83 13 62

Redaksjonskomite:

Signe Øye, Hanne G. Garder
og Jan Erik Thoresen

Utgivelser

Tidsskriftet utgis i papirutgave
to ganger pr. år og digitalt hver 3. uke.
Opplag: 7000 eks.

ISSN 1890-5185

Abonnement

Tidsskriftet sendes gratis til interesserte.
Abonnement kan tegnes ved å sende en
melding til sekretariatet i NTF.

Innhold

Stoff fra tidsskriftet eller våre websider
kan brukes fritt ved angivelse av kilde.
Artikler og debattinnlegg sendes
redaksjonen. De som ønsker innsendt stoff
og bilder i retur må angi returadresse
tydelig. Innholdet i signerte artikler står
for forfatterens eget syn, og representerer
nødvendigvis ikke NTFs mening.

Grafisk produksjon

Design: Aina Griffin
Layout: Magnolia design as
Trykk: 07 Gruppen
Forsidefoto: Pexels

NTF er et landsdekkende,
forsvarsrelatert samarbeids-
og interesse-forum for
organisasjoner og enkelt-
personer som er opptatt av
samfunnssikkerhet og beredskap.

Formålet er å styrke landets
beredskap ved bl.a. å formidle
informasjon om totalforsvaret,
arbeide for å styrke det sivile
samfunns muligheter for
å møte kritesituasjoner i fred
eller krig, og være pådriver
overfor myndighetene i
beredskapsspørsmål.

aktuell:

Tolldirektør

Øystein Børmer

EN VIKTIG ROLLE:

Tolletaten forsvarer Norges grenser

Foto: Tolletaten

Totalforsvaret er mangfoldig. Militære og sivile aktører skal forene sine ressurser i hele krisespekteret. Tolletaten oppfattes av mange som en lukket etat, men faktum er at den spiller en sentral rolle og er samarbeidsetaten fremfor noen.

- Vi har kapasiteter, kompetanse og informasjon som kan utnyttes i forebygging og håndtering av kriser. Erfaringen viser at det er behov for å etablere en nasjonal koordineringsgruppe for krisetiltak på grensen, sier tolldirektør Øystein Børmer.

AV JAN ERIK THORESEN

Tolletatens evne til å løse sitt samfunnsoppdrag utfordres fortløpende. En grensekryssende varestrøm som øker i volum setter økende krav til en effektiv kontrollvirksomhet. I en sikkerhetspolitisk urolig tid står forsyningssikkerhet høyt på dagsorden. Norge er avhengig av eksport og import; en varestrøm som beløper seg til en verdi på 2.200 milliarder kroner krysser årlig grensen.

- Vi er statens representant der varer krysser grensene og skal i tillegg være en bistandsressurs. Tolletaten er sjelden «kriseeier», ei heller en stor del av den enkelte krise. Vi utfører ekspedisjons- og kontrolltjenester og utarbeider grunnlagsdata. Tolletaten forholder seg til ikke mindre enn 19 regelverkseiere og 16 øvrige statlige myndigheter. I tillegg kommer de

internasjonale forpliktelser gjennom grensetollsamarbeidsavtalene som opprinnelig ble iverksatt med Sverige og Finland, men senere med EU da Sverige og Finland ble med i unionen. God involvering av Tolletaten er også god involvering av samarbeidsetatene og sikrer ivaretagelse av norske forpliktelser. Vi kan gjerne si at vi er samarbeidsetaten fremfor noen, sier direktør Øystein Børmer.

STØTTER VEDTATT POLITIKK

Tolletatens oppgave i hverdagen er å sikre at de lover og regler for grensekryssende vareførsel som myndighetene tidligere har fastsatt, blir fulgt.

- Det dreier seg om høyavgiftsbelagte produkter som alkohol, tobakk, drivstoff og klimagasser. Narkotika er en ulovlig vare. Så har vi produkter

som det er knyttet en del vilkår til, som ulike medikamenter, våpen og strategiske varer. Vår etat skal videre påse at CE-merking er i henhold til gjeldende regler. Det samme gjelder krav som beskytter flora og fauna, forklarer tolldirektøren.

ROS FRA KORONAKOMMISJONEN

Tolletatens rolle under pandemien høstet ros fra Koronakommisjonen. Etaten bidro til at varetransportene fikk gå mest mulig uhindret, og utarbeidet trafikk- og godsanalyser til Nærings- og fiskeridepartementet. En annen oppgave var å håndtere EUs eksportrestriksjoner for smittevernutstyr og vaksiner.

Etatens medvirkning i totalforsvaret ble synliggjort gjennom bistanden

til politiets personkontroll på grensen i samarbeid med Forsvaret og HV.

TERRORANSLAGENE 22. JULI 2011

Når aktører med onde hensikter planlegger aksjoner har de behov for penger og materiell.

- Tolletaten kontrollerer og besitter store mengder data om ulike produkter, valuta og personer. Han siterer Behring Breiviks utsagn under sin forklaring. «Jeg var bekymret for at Tollvesenet skulle beslaglegge pakken eller varsle andre myndigheter». Jeg mener vi har et potensiale som kan realiseres ved å knytte Tolletaten tet-

tere på forebygging av uønskede hendelser gjennom informasjonsdeling og utnyttelse av våre analysekapasiteter, understreker Øystein Børmer.

HÅNDBTERER MANGE RESTRIKSJONER

Det er restriksjoner på import av levende dyr, kjøtt og melkeprodukter inn til Norge. Utbruddet av munn- og klovsyke i Storbritannia i 2001 førte til en forsterket grensekontroll. Et godt eksempel på grundigheten i kontrollene er desinfeksjon av skosåler og bildekk for å sikre en smittefri adkomst til Norge som da 440 passasjerer kom i land fra englands-

båten Jupiter i 2001.

- Tolletaten er fast til stede på både ytre og indre Schengen-grense. Vi evner å kunne respondere raskt gjennom våre mange lokasjoner. Den grensekryssende trafikk er økende. Med en kystlinje på 102927 kilometer og en landegrense på 2564 kilometer sier det seg selv at vi snakker om en krevende geografi. Jernbaneoverganger, havner, flyplasser, ferjeterminaler, landveisoverganger og ekspedisjonssteder skal kontrolleres av representanter fra vår etat. Det er utfordrende, spennende og givende i en tid der globaliseringen er omfattende, sier tolldirektør Øystein Børmer

«Tolletaten forholder seg til ikke mindre enn 19 regelverkseiere og 16 øvrige statlige myndigheter. Vi kan gjerne si at vi er samarbeidsetaten fremfor noen»

Et eksempel på leirskred. Foto: © Øystein Søybe / NN / Samfoto / NTB

ØKT FOKUS PÅ BEREDSKAP

Kommuneundersøkelsen 2022 viser at landets kommuner har forbedret sine beredskapsplaner og blitt mer bevisste på å bruke kunnskapen i risiko- og sårbarhetsanalysene mer aktivt.

AV JAN ERIK THORESEN

I en periode på 20 år har Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (DSB) gjennomført årlige kommuneundersøkelser for å kartlegge status på kommunenes oppfølging av sine beredskapsplikter. Fra 2002 til 2022 har arbeidet med risiko- og sårbarhetsanalysene ført til at over dobbelt så mange kommuner oppgir å ha forbedret sin kommuneplan, gjennomført tiltak knyttet til infrastruktur og styrket samarbeidet med aktører utenfor kommunen. Andelen kommuner som vurderer nytten av kommunens arbeid med slike analy-

ser som «svært stor» har dessuten økt med 19 prosentpoeng i denne perioden, skal vi tro undersøkelsen.

GRUNNMUREN I BEREDSKAPS-NORGE

- Svarene viser at stadig flere kommuner oftere arbeider mer systematisk. Kvaliteten på beredskapsarbeidet i kommunene har økt. Med tanke på at kommunene utgjør selve grunnmuren i beredskaps-Norge er dette helt sentralt med sikte på å sikre innbyggernes sikkerhet og trygghet, påpeker direktøren i DSB,

Elisabeth Aarsæther. Hun understreker at risikobildet er i endring.

Resultatene fra årets undersøkelse viser at hele 100 prosent av dem som har svart, har en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse. Samtidig har 32 prosent av kommunene en analyse som er mer enn fire år gammel.

- I og med at risikobildet er i endring er det avgjørende at arbeidet med samfunnssikkerheten ikke bare blir en pliktøvelser for å tilfredsstille lov og forskrift. Det er alfa og omega at kommunenes risikobilde er oppdatert. Det er også av betydning at

Resultat av en flom. Foto: NVE

«Med sikte på at kommunene utgjør selve grunnmuren i beredskaps-Norge er dette helt sentralt med sikte på å sikre innbyggernes trygghet og sikkerhet»

kunnskapen fra risiko- og sårbarhetsanalysen brukes aktivt, for eksempel som innspill i den enkelte kommunes arealplanlegging, sier direktør Aarsæther.

LÆRER AV PANDEMIEN

Majoriteten av kommunene som har besvart undersøkelsen mener at kommunens overordnede beredskapsplan var godt eller svært godt egnet til å håndtere korona-situasjonen. Likevel oppgir 62 prosent at de har identifisert behov for å gjøre endringer i bered-

skapsplanen som følge av pandemien.

- Mange har øvd mindre enn planlagt under pandemien, men denne tiden har gitt mer erfaring enn noen øvelse. Planverk er nok mer rigget for å håndtere akutte hendelser. Det bør i størst grad omfatte langvarige hendelser og utførelser, sier Elisabeth Aarsæther.

UTVALGTE TALL FRA KOMMUNE UNDERSØKELSEN.

85 prosent av kommunene har besvart årets kommuneundersøkelse.

Her er noen utvalgte funn:

- 100 prosent oppgir at den har en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse.
- 32 prosent har en analyse som er mer enn fire år gammel.
- 98 prosent oppgir at de har en overordnet beredskapsplan.
- 76 prosent oppgir å ha etablert et kommunalt beredskapsråd.
- 65 prosent oppgir å ha vært utsett for alvorlige naturhendelser de siste to årene.

Kunnskap om sikkerhetspolitikk

Vi opplever en tid der økt kunnskap om sikkerhetspolitikk er aktuelt for svært mange. Det er en kjent sak at Folk og Forsvar arrangerer sikkerhetspolitiske seminarer for videregående skoler over det ganske land. Men selv om disse seminarene er

pensumrelevante for skoleverket er det full anledning for andre interesserte å søke dypere innsikt i aktuelle forsvars- og sikkerhetspolitiske temaer. Folk og Forsvar tar gjerne imot henvendelser fra lokale lag, foreninger eller andre interesse-

grupper som ønsker en grunnleggende gjennomgang av de spørsmål som mange ønsker svar på i dag. Undervisningen er gratis. Det er bare å henvende seg til Folk og Forsvars sekretariat på telefon: 22 98 83 60 eller www.post@folkogforsvar.no

Tunge løft må til. Foto: Forsvaret

VIL STYRKE SAMVIRKET MELLOM NØD- OG BEREDSKAPSAKTØRENE

Politihøgskolen og DSB er hovedaktørene i prosjektet «Felles etter- og videreutdanning for nød- og beredskapsaktørene».

Målet er å legge til rette for bedre samvirke under kritiske hendelser ved å utvikle og gjennomføre felles utdanningsprogram for kriseledelse. Målgruppen for utdanningen er personell hos nød- og beredskapsaktørene som har, eller er tiltenkt, oppgaver som øvingsleder innen samvirke.

Minst 60 prosent av studieplassene fordeles likt mellom ansatte, vernepliktige og tjenestepliktige i Forsvaret, ansatte i politiet, brann- og redningstjenesten, og helsevesenet. Inntil 20 prosent av plassene går til andre beredskapsaktører (offentlige og private). Videre går inntil 20 prosent av plassene til frivillige aktører.

Det er i første omgang planlagt tre ulike utdanninger. Den første utlyses i løpet av inneværende år, de to øvrige utlyses i 2023.

Den helhetlige prosjektbeskrivelse ligger ute på Politihøgskolens nettside.

TVERRSEKTORIELT SAMARBEID:

HELSEDELEN AV TOTALFORSVARET STYRKES

Forsvarets sanitet (FSAN) og spesialisthelsetjenesten tar tak i felles utfordringer for å møte morgendagens trusler.

AV JAN ERIK THORESEN

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har utgitt en rapport om framtidens sanitet. FFI mener at helsevesenet og saniteten ikke er forberedt på morgendagens trusler. Som en konsekvens av en ny sikkerhetspolitisk virkelighet er behovet for å gjennomgå Norges beredskap synliggjort både i og utenfor Forsvaret preserende. Forsvarets sanitet har tatt initiativ til å etablere «Totalforsvarsarbeidsgruppe helse» der beredskapsavdelingene i Helsedirektoratet, Helse Nord RHF, Helse Midt RHF, Helse Vest RHF og Helse Sør-Øst RHF skal møtes for å legge felles planer for helsetjenestene i krig.

TESTET TOTALFORSVARET

Under møtet i Forumets arbeidsgruppe tidligere i år ble det gjennomført en skrivebordsøvelse der deltakerne gjennomgikk scenarier som krever bruk av totalforsvaret. Dette førte til interessante diskusjoner som gir gode muligheter for utvikling av saniteten og helsevesenet innenfor rammen av totalforsvaret. Helseberedskapen må basere seg på

tett samarbeid og hensiktsmessige løsninger i både fred, krise og krig. Dette innebærer en forventning om å bidra til felles problemforståelse som igjen kan være et bidrag til videreutvikling av totalforsvaret.

- Dette gir oss i FSAN et særskilt ansvar i å tilrettelegge for integrert planlegging med og forberedelser av helsevesenet på hva krig i Norge kan innebære, sier kommandørkaptein Roar Størksen, sjef for avdeling for plan, styrkebeskyttelse og operasjoner i FSAN.

- Den nye arbeidsgruppen er ett av svarene på hvordan vi og helsevesenet kan ta tak i felles utfordringer. Forsvaret er helt avhengig av et fungerende helsevesen. Vi er verken dimensjonert for å være over alt eller løse alle typer helseoppgaver, understreker Størksen.

ET GJENSIDIG AVHENGIGHETSFORHOLD

Beredskapsdirektør i Helse Nord RHF, Jonny Brodersen, peker også på den gjensidige avhengigheten.

- Vi er avhengig av at Forsvaret og

«Krig innebærer et stort antall sårede soldater. Best behandling vil disse få på helseforetakenes sykehus»

saniteten ivaretar sårede i områder våre ressurser ikke kan være på grunn av sikkerhetssituasjonen. Dette er et gjensidig avhengighetsforhold» sier Brodersen.

Krig innebærer et stort antall sårede soldater. Best behandling vil disse få på helseforetakenes sykehus.

I 2021 utga FSAN «Forsvarets konsept for traumesystem i Norge» for å sikre god utnyttelse av Forsvarets begrensede sanitetsressurser. Konseptet beskriver hvordan militære sanitetsressurser skal erstatte helsevesenet i områder der militære operasjoner gjør det utrygt for helsevesenet å

være. Konseptet er en anerkjennelse av at helsetjenester også i krise og krig er best ivare tatt av helsevesenet.

- Forsvaret og helsevesenet har lenge møttes på mange nivå. Det vi nå gjør er å bidra til å koordinere arbeidet helhetlig,» sier kommandørkaptein Roar Størksen.

Foto: Forsvaret

BLODBEREDSKAP ER LIVS- VIKTIG FOR TOTALFORSVARET

- Vi trenger økt fokus på og bevissthet om blodberedskapens rolle i totalforsvaret. Norge har spesielle utfordringer med tanke på avstander, geografi og vær, som vanskeliggjør transport av blod i kritiske situasjoner, sier seksjonsoverlege ved Haukeland universitetssykehus og leder av Norsk Koordinerings-senter for blodberedskap (NokBlod), Torunn Overland Apelseth.

- Et tett samarbeid mellom Forsvarets sanitet (FSAN) og det sivile helsevesen er en nødvendighet, sier hun.

Generelt sett er tilgangen på blod god i Norge. Det er etablert blodbanker på alle sykehus og det tappes blod på 69 ulike steder i landet, inkludert to mobile «blodbusser» som er stasjonert i Bergen og Oslo. Men til tross for dette opplever vi årlig at det er mangel som gjør at blodbankene må gå ut og oppfordre blodgivere til å melde seg for tapping. Heldigvis er det en stor vilje til å gi blod. Folk ønsker å hjelpe til.

BLODBANKER PÅ ALLE SYKEHUS

- Blodbankene eies av helseforetakene. Størrelse og aktivitet ved de ulike sykehusene vil nødvendigvis variere, og det kan påvirke blodbankene. Det dreier seg hele tiden om en balansegang. Blod er en «fersk-vare» og vi kan ikke ha for stort lager, siden vi har en begrenset mengde til disposisjon kan vi gå tom dersom det kommer pasienter som trenger mange blodoverføringer. I slike situasjoner er det nødvendig å ha gode planer for å skaffe mer til veie, forklarer Torunn Overland Apelseth.

Hun peker på at Norge har spesielle utfordringer. Lange avstander,

Torunn Overland Apelseth. Foto: Helse Bergen

geografi og værforhold kan spille inn og vanskeliggjøre transport, både av blod og pasienter i kritiske situasjoner.

- For pasienter med livstruende blødning er tidlig blodoverføring helt essensielt. Og denne bør være balansert. Det innebærer at man skal gi pasienten det han eller hun har mistet. Pasienten blør helt blod og skal få det samme tilbake. De delene av blodet som er viktige for en pasient med blødning er røde blodceller, blodplasma og blodplater. Fordi mange sykehus ikke har tilgang til blodplater er det per i dag ikke samme tilgang til balansert blodoverføring i Norge. Men dette kan vi fikse ved å lage et system for nødtapping av fullblod på blodbankene. Ved bruk av fullblod får man alt man trenger i en pose, et «kinderegg» for den pasienten det gjelder, forklarer Torunn Overland Apelseth.

LUFTAMBULANSER OG REDNINGSHELIKOPTRE

Alle luftambulanser og redningshelikoptre i Norge har nå blod om bord. Men det varierer hvilke typer blod de har. Et flertall av norske luftambulanser og redningshelikoptre ønsker å ha med seg fullblod.

Seksjonsoverlege Overland Apelseth understreker at det i deler av Norge også er nødvendig å lage systemer for å kunne gi blodoverføring i kommunehelsetjenesten.

- Dette gjelder steder der man kan oppleve forsinket pasienttransport på grunn av stengte veier, dårlig flyvær eller generelt ved store avstander. På oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet gjennomfører nå Helse Nord et pilotprosjekt som skal utvikle systemer for å kunne gjøre det mulig å gi blodoverføring i alle ledd av behandlingsskjeden, fra kommunene og til sykehus. For å gjøre dette bruker vi vandrende blodbanker. I en vandrende blodbank tapper man fullblod fra nødblodgivere. Dette blodet gis direkte til pasienter med livstruende blødning. På denne måten kan vi starte behandling umiddelbart. Vi bruker også vandrende blodbanker i Forsvaret og ved enkelte oljeinstal-

lasjoner, opplyser seksjonsoverlege Torunn Overland Apelseth.

VIKTIG FOR TOTALFORSVARET

- Vi trenger økt fokus på og bevissthet om behovet for blodberedskapens rolle i totalforsvaret. Norske blodbanker er ressursutsatt til å håndtere blod i fredstid. Men vi har ikke nok blodgivere i Norge i dag til å håndtere et vedvarende økt behov for blod. Videre ser vi at det er utfordringer knyttet til å skaffe tilstrekkelig bemanning av blodbankene, særlig på mindre sykehus. Dette gjør at rekrutteringen av blodgivere nedprioriteres. Det er derfor helt nødvendig å etablere planer for blodberedskap ved alle norske blodbanker. Disse planene må inkludere tapping av fullblod som er Forsvarets førstevalg for behandling av skadde. For å gjøre dette trenger norske blodbanker et oppdrag gitt av overordnet nivå som gir dem anledning til å ta tak i utfordringene, understreker seksjonsoverlegen.

Hun peker på det gode samarbeid mellom FSAN og det sivile helsevesen.

- Det nyetablerte Norsk Koordinerings-senter for Blodberedskap (NokBlod) skal fungere som en samarbeidsplattform. Senteret har en koordine-

Fra Arendalsuka. Foto: Helse Bergen

rende funksjon og driver rådgivning, opplæring, forskning, utvikling og innovasjonsprosjekter som fremmer god blodberedskap i Norge. Det har særlig fokus på logistikk og på arbeidet for å sikre tilgang på nødvendig utstyr og samhandling mellom sivil og militær helsetjeneste med tanke på transport og håndtering av blod. Så langt er NokBlod i oppbyggingsfasen. Vi ser frem til mange spennende og viktige arbeidsoppgaver i tiden fremover, sier seksjonsoverlege Torunn Overland Apelseth.

«Størrelse og aktivitet ved de ulike sykehusene vil nødvendigvis variere, og det kan påvirke blodbankene. Det dreier seg hele tiden om en balansegang. Blod er en «ferskvare»

HVA TRENGER VI FOR Å SIKRE FORSYNING AV NØDVENDIG BLOD OG BLODPRODUKTER I NORGE?

- Nasjonal beredskap er summen av lokal og regional beredskap
- Vi trenger flere blodgivere og etablering av nødblodgiverkorps
- De sivile blodbankene trenger kompetanse på å tappe fullblod for å kunne forsyne seg selv og Forsvaret i krise og krig
- Vi trenger lager av forbruksutstyr og en back-up plan for å skaffe utstyr til tapping og transfusjon av blod i krise og krig

VIKTIGHET FOR SAMFUNNSSIKKERHETEN:

VIL STYRKE BRANN- ETTERFORSKNINGEN

Politidirektoratet (POD) anbefaler at alle politidistrikter etablerer minst en tverrfaglig brannetterforskningsgruppe.

Det er et faktum at branner fører til store samfunnsmessige og personlige belastninger. Dette er bakgrunnen for at myndighetene har satset mye på brannvern og forebyggende tiltak. Det å finne ut av brannårsaker og mulige straffbare forhold er en viktig del av dette arbeidet.

Avdelingsdirektør Johan Marius Ly i Direktoratet for Samfunnssik-

kerhet og Beredskap (DSB) peker på at det er store fordeler med tverrfaglige brannetterforskningsgrupper.

- Kvaliteten øker og behandlingstiden reduseres samtidig som oppklaringsprosenten øker. Det gjør at vi også får en bedre årsaksstatistikk, noe som er til stor hjelp i det forebyggende arbeidet innenfor brann- og elsikkerhet, understreker avde-

lingsdirektør Ly.

DSB oppfordrer det lokale el-tilsyn og brann- og redningsvesen til å bidra i brannetterforskningsgruppene med faste deltakere i hvert politidistrikt. Gruppene ledes av politiet. I følge DSB har 8 av 12 politidistrikter helt eller delvis etablert brannetterforskningsgrupper.

Brannetterforskning er krevende. Foto: OBL

VANSKELIG

- Branner kan være vanskelige å etterforske. Det kreves teoretisk og praktisk kompetanse og erfaring innen mange fagområder. DSB har jobbet tett med Politidirektoratet og Kripos om å bedre brannetterforskningen i Norge. Dette samarbeidet blir viktig i bekjempelsen av branner i årene som kommer. Etableringen av brannetterforskningsgrupper i alle politidistrikt vil være med på å sikre riktig og lik kvalitet på etterforskningen som utføres rundt om i landet, understreker avdelingsdirektør Ly.

MANGE TILTAK

For å bedre brannetterforskningen i Norge foregår det et løpende tverrfaglig samarbeid mellom offentlige og frivillige organisasjoner. Et godt eksempel på hvordan totalforsvaret skal fungere i praksis.

OVERSIKT OVER TILTAKENE

- Politihøgskolens videreutdanning innen brannetterforskning er åpnet for deltakere fra Brannvesenet og de lokale el tilsyn (DLF).
- Det arrangeres en årlig brannetterforskningskonferanse, som er åpen for deltakere fra politiet, brannvesenet og DE.
- I samarbeid med Norges brannskole og Kripos arrangerer DSB et to ukers brannutredningskurs for DLE-ansatte som samarbeider med politiet innen brannetterforskning. Kurset er også delvis åpent for deltakere fra brannvesenet og politi.
- DSB arrangerer årlig obligatoriske brannetterforskningskonferanser for DLE-ansatte.
- Nasjonale arbeidsprosedyrer er revidert og er tilpasset ny vitenskapelig metode for brannetterforskning.
- Norsk brannvernforening har, i samarbeid med Kripos, etablert en erfaringsbase for brannetterforskning. (www.knitre.org)

ET GODT EKSEMPEL

Alle beredskapsaktører øver sammen

Betydningen av et godt samvirke kan ikke understrekes sterkt nok. Når en krise inntreffer er felles situasjonsforståelse avgjørende.

Det trenes og øves mye rundt om i landet. Begrepet «samvirkeøvelse» benyttes mer og mer når ulike aktører samles. Som da det ble avholdt en øvelse i Kristiansund HV-område, konsentrert rundt det lokale havneanlegget Vestbase. Der deltok Politiet, Havnevesenet, Avinor, Kystverket og Kystvakten i tillegg til private samarbeidspartnere.

ET RELEVANT SCENARIO

Det var Norsesea som tok initiativ til øvelsen etter at selskapet ble med i et pilotprosjekt for utprøving av et beredskapssystem for krisehåndtering. Selskapet er en betydelig eier av strategisk havneinfrastruktur, havnetjeneste, samt base- og logistikkløs-

ninger innen olje- og gassindustrien, offentlig virksomhet og andre maritime næringer.

- Øvelsen fikk et stort og reelt omfang. Vi fikk virkelig testet ut hele samvirketankegangen i et relevant scenario, beskriver områdesjef i Kristiansund HV-område i Møre og Fjordane HV-distrikt 11, Frank Robert Alfredsen. Han er klar på at det å samle alle aktørene og planlegge sammen er vel så viktig som selve øvelsen.

- Dette var en spesiell trening for oss med utstrakt samvirke på tvers av etater. I tillegg har vi hatt et nært samarbeid med private aktører, sier Alfredsen.

STÅR STERKERE

Alfredsens utsagn støttes av representantene fra samtlige etater som deltok. Politiet, som stilte med store ressurser, deltok også i øvingsledelsen.

- I håndtering av akutte uønskede hendelser og i redningstjeneste har politiet ansvaret for å lede den umiddelbare organiseringen og koordineringen. Samhandlingsøvelser som dette er med på å sikre oss at beredskapsressursene blir bedre til å takle situasjoner med reelt behov for en større innsats, understreker øvingsleder, Sigvart Sivertsen i Møre og Romsdal politidistrikt.

NORSK ATOMSIKKERHET FÅR GODT SKUSSMÅL

Siden 2020 er det vedtatt at staten skal ta det fulle og hele ansvaret for oppryddingen etter atomvirksomheter i Norge. Nå vanker det internasjonal anerkjennelse for arbeidet.

Her sikres avfall. Foto DSA

St.meld. 8 (2020-2021) om «Trygg nedbygging av atomanlegg og håndtering av atomavfall» fastholder at Norge skal ta ansvar for å håndtere atomavfallet nasjonalt, og understreker prinsippet knyttet til åpenhet og medvirkning i disse prosessene. Meldingen løfter fram en rekke ulike løsninger som må utredes videre, spesielt når det gjelder kostnader og miljøkonsekvenser.

Nylig presenterte representanter fra Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) en rapport om hvordan Norge følger opp sine forpliktelser etter felleskonvensjonen om radioaktivt avfall og brukt brensel ved Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) i Wien. Der deltok det representanter fra 80 land. Norge hadde levert sin rapport i 2020, men

på grunn av koronapandemien var konferansen blitt utsatt.

OPPDATERINGER OG ENDRINGER

Deltakerlandene ble bedt om å presentere oppdateringer og endringer i arbeidet med å håndtere radioaktivt avfall og brukt brensel siden 2020 og løfte fram spesifikke utfordringer knyttet til utbruddet av Covid-19. Norge var på forhånd blitt bedt om å besvare 60 ulike spørsmål. Disse omfattet bl.a. våre lagerløsninger for brukt brensel. Avfallhåndtering knyttet til lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall, arbeidet med opprydding etter atomvirksomhet i Norge og avfallshåndtering av naturlig forekommende radioaktive stoffer. På dette området

ble Norge anerkjent som ett av få land som rapporterer på dette, noe som er frivillig under konvensjonen.

PÅVIRKET IKKE SIKKERHETEN

På konferansen ble opprettelsen av Norsk nukleær dekommisjonering (NND) løftet fram som et godt tiltak. Når det gjelder utfordringer knyttet til Covid-19 mottok DSA ukentlige rapporter fra de norske anleggene. Til tross for ulike restriksjoner ble det gjennomført digitale tilsyn ved anleggene. Spesielle innreisebestemmelser ble innført for at IAEA skulle kunne besøke anleggene. Norge kunne rapportere på at Covid-19 pandemien ikke påvirket sikkerheten ved de norske anleggene.

IKKE BARE EN UTGIFTSPOST

Forsvarsdepartementet har utarbeidet en rapport som viser at forsvarssektorens nærvær skaper positive økonomiske ringvirkninger for over 43 milliarder kroner i samfunnet.

For å verne og ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier bevilges det årlig betydelige beløp til forsvarssektoren. Midlene blir brukt til en rekke formål, eksempelvis kjøp av moderne utstyr, vedlikehold og lønninger.

- Forsvarssektoren er en stor statlig arbeidsplass med mange ulike aktiviteter rundt om i landet. Dette bidrar til å skape sikkerhet for staten, befolkningen og samfunnet. Det er bra at dette også gir positive ringvirk-

ninger for økonomien i lokalsamfunnene. Dette betyr mye for de landsdelene Forsvaret er tilstede i, sier forsvarsminister Bjørn Arild Gram.

KJØPER VARER OG TJENESTER

Store deler gikk tilbake til lokalsamfunn, og Vestlandet er den landsdelen som fikk den største økningen fra i fjor. Viken, Oslo og Vestland er fylker som fikk størst ringvirkning i 2021, etterfulgt av Troms, Finnmark,

Nordland og Møre og Romsdal. Forsvaret kjøper varer og tjenester lokalt, noe som bidrar til å styrke sysselsettingen. Den direkte økonomiske effekten er estimert til 43 milliarder kroner for 2020, framgår det i rapporten. Økningen fra 2020 til 2021 er på rundt 3 milliarder kroner, som skyldes økning i forbruk og skattebetalinger, vare- og tjenestekjøp og en indirekte effekt av industrisamarbeid.

Det er nødvendig å øve mye og jevnlig. Foto: Forsvaret

FORSVARETS HØGSKOLE:

TRENER KADETTER FOR TREDJE VERDENSKRIG

I århundrer har soldater spilt spill for å trene på krigføring. Nå bruker Forsvarets høgskole virtuell virkelighet for å forberede kadettene.

Foto: Hedvig Idås, Forsvarets Forum

Tidligere i år inviterte Sjøkrigsskolen i Bergen til en krigsspillkonferanse som er en del av et forsknings- og utviklingsprosjekt. I dag bruker det norske Forsvaret krigsspill med realistiske simuleringer for å trene på å ta valg i vanskelige situasjoner under en væpnet konflikt. På bakgrunn av dette samlet fagfolk seg til konferansen for å se hvordan kadetter kan bruke dataspill i sin utdanning.

- VR gjør at læringen sitter lenger, stikker dypere, og en av fordelene er at du føler du har vært der. Hjernen din sier at dette har du opplevd», sier forskningsleder Stian Kjeksrud i en uttalelse til tidsskriftet Forsvarets Forum.

Journalist Julie Grasmø beskriver det slik: «Krigsspildeltakerne sitter foran hver sin PC. De har på seg store svarte briller, som holdes på plass av en hjelm. Plutselig begynner noen av dem å veive med konsollene i uforklarlige retninger. De ser ikke bare på en film der en familie blir utsatt for

voldelige angrep, de er med som en av aktørene.

FOR DEM ER DET VIRKELIGHET

- Ved hjelp av VR-teknologier tar vi studentene gjennom en væpnet konflikt fra forskjellige stæder. Studentene begynner med å være ofre for vold i krig, før de senere skal spille overgriperen,» forteller Stian Kjeksrud.

VR, som betyr Virtual Realty, er en illusjon med datateknologi og gir opplevelse å være et annet sted.

TREDJE VERDENSKRIG-SCENARIO

Mens deltakerne i det ene klasserommet setter seg inn i de sårbare perspektiv, sitter grupper i et annet rom og planlegger et slag.

- De setter opp planer, disponerer sine enheter, undersøker mulighetsrommet og lager handlingsalternativer. Bakgrunn, informasjon og ordre har de fått av orlogskaptein Tor Ivar

Strømmen. Han bruker det kommersielle taktiske maritime operasjonspillet "Vantage" for å trene kadettene på situasjonsforståelse og planlegging av maritim krigføring. Gruppene i rommet er delt opp i russiske og norske lag. Området strekker seg fra Stavanger i sør til Volda i nord.

- De typiske scenarioene er at noen er sjef for Luftforsvaret, Marinen og NATO-styrkene. De må koordinere og synkronisere handlinger, dele bildet og informasjon hele veien. Jeg legger også filtre og hindre i veien for kommunikasjonen. Spillet er realistisk fordi sjøkrig i dag er prikkes på en skjerm, sier orlogskaptein Tor Ivar Strømmen.

Ifølge Strømmen inngår spillet som en av de viktigste kursene i maritime taktiske operasjoner der vanskelighetsgrader økes helt opp til tredje verdenskrig – scenario.

Intet er overlatt til tilfeldighetene i opplæringen av kadettene.

I KJØLVANNET AV PANDEMIEN:

STOR ØVELSE BÅDE I LUFTEN OG PÅ BAKKEN

Øvelse Griffin Shield hadde søkelyset på samvirke mellom Heimevernet og Luftforsvaret. Viktig for det norske totalforsvaret i en urolig tid.

Foto: Forsvaret

Ikke siden 2018 hadde det vært så stor aktivitet i og ved Ørland flystasjon. I utgangspunktet var denne øvelsen ment å teste kriseplanverket til 132 Luftving, men årets Griffin Shield økte i omfang med totalt 2.500 deltakere.

- Grunnet pandemien har vi ikke kunnet øve slik vi ville, men denne gang så vi muligheten til å kunne øve flere elementer samtidig. Det innebærer at både 132 Luftving, Heimevernet og allierte samtidig, var i sving, både på basen og utenfor, forteller oberst Trond Strand, sjef 132 Luftving. Han understreker at det var viktig å operere med andre kapasiteter. Nederlandske 313 skvadron deltok i øvelsen med rundt 120 personer og 11 jagerfly.

EN STERK ENHET

- Våre F-35 har en enorm sensor-kapasitet, og ved integrering med F-16 utgjør vi samlet en formidabel enhet. Vi blir på en måte geværet og siktet med våre fly, mens de blir ammunisjonen, for å gi en mer folkelig forklaring, forteller sjef for 332 skvadron, oberstløytnant Tron Haugen. Nederlandske 313 skvadron er oppsatt med F-16 og er i gang med innfasingen av F-35.

STOR AKTIVITET

Øvelsen var omfattet av stor aktivitet der Heimevernet hadde sine styrker plassert rundt basen. HV-områdene Hitra-Frøya, Austrått, Orkla og Fosen deltok alle med hovedoppgave å be-

skytte kampflybasen og de objektene som tilhører den. Det er spesielt viktig at vi øver på dette oppdraget for Ørland fordi den, etter min mening, er den viktigste kampbasen i Norge. Både når det gjelder kampkraft og infrastruktur, sier oberst Jens Christian June, sjef for HV-område 12.

- Det er helt nødvendig at vi trener regelmessig sammen med HV. Sammen med vår baseforsvarsbataljon står de for sikkerheten vår, og de gjør en utrolig god jobb, fastslår luftvingsjefen for 132, oberst Tron Strand.

Kilde: Forsvarets Forum

TEMA:

NYE TANKER I EN UROLIG TID

SÅRBARHETSKONFERANSEN 2022

«Sårbarhetskonferansen» er et årlig arrangement i regi Norsk TotalforsvarsForum og Norges Forsvarsforening, som tar opp aktuelle temaer i tilknytning til samfunnssikkerhet og beredskap. Årets konferanse satte søkelyset på de to kommisjonene, forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen, og hvordan arbeidet utvikler seg.

De respektive rapporter skal presenteres medio juni neste år. De 120 deltagerne ble orientert om kommisjonenes arbeid og fikk anledning til å stille spørsmål til kommisjonenes ledere. I denne utgave av Trygge Samfunn gjengir vi kommisjonsledernes betraktninger om arbeidet så langt og noen av de spørsmålene som ble stillet fra salen.

Beredskapens dilemma

Det er tilsynelatende vanskelig å erkjenne at også Norge kan bli rammet av en stor krise. Historien gjentar seg; debatten om beredskap kommer alltid opp når noe har skjedd og vi står midt oppe i situasjoner og problemer som vanskelig lar seg løse. Resten av året får verken matforsyning, medisinmangel, politiresurser eller beredskapslagre den samme oppmerksomhet. Eller, som VG skrev i en lederartikkel i sommer: «Føre-var prinsippet synes å ha samme status på politiske beslutningsnivåer som vedlikehold av eksisterende infrastruktur og ivaretagelse av offentlige bygg».

Beredskap er utfordrende. Foto: Forsvaret

AV JAN ERIK THORESEN

Et av de beredskapstiltak som har stått sentralt er de ikke-eksisterende lagre av matkorn. I kjølvannet av Ukraina-krigen diskuterer eksperter beredskapslagring av matkorn med utgangspunkt i syning og ulike rapporter. Dagens situasjon skiller seg imidlertid ut fra den gang det ble besluttet å avvikle beredskapslagrene. I dag har vi nyvunnet erfaring

fra pandemi, krig i Europa og klimaendringer. Ukraina er verdens kornkammer med et dyrkbart areal som utgjør summen av dyrket mark i Tyskland, Storbritannia og Frankrike til sammen. Når åkrene freses opp av stridsvogner og kornlagre stikkes i brann som følge av krigen må det nødvendigvis innebære konsekvenser for norske husholdninger. Klima-

endringer, branner, tørke og oversvømmelser har ødelagt viktige avlinger.

For å gjøre krigsscenarioet komplett er energisituasjonen dramatisk, ikke bare for Norge, men for hele Europa. Russerne bruker gass og olje i forsøket på å destabilisere Ukrainas støttespillere. I en slik situasjon er det grunn til å se hen til land som har

tatt grep. Både Finland og Sveits har for lengst etablert beredskapslagre av korn. Faktisk har sveitserne økt krysslagrene av korn og mat til seks måneders forbruk. Når det gjelder drivstoff, fyringsolje og flybensin samt vaksiner og medisiner inngår dette som et minstekrav i den nasjonale beredskap. Det gis statlige pålegg til ulike markedsaktører om å forestå lagringen. Dette delfinansieres via skatt og avgifter. Det hevdes at dette koster hver sveitser hundre kroner per år.

Vi er ikke godt nok forberedt på kriser her i landet, generelt sett.

Egentlig litt rart sett i historisk perspektiv. Vinteren 1917/1918 sto Norge på randen av hungersnød som følge av første verdenskrig. Det ble innført brødrasjonering som utgjorde 200 gram pr. person pr. dag. I tillegg kom 1 kilo sukker pr. måned. Da det skulle bli knapphet på poteter, ble rasjonen 1 kilo pr. uke. Erfaringene fra 1. verdenskrig resulterte i støtte til nasjonal kornproduksjon og etter hvert til beredskapslagring i regi av Statens Kornforretning. Etter andre verdenskrig. Ble beredskapslagrene økt til ett års forbruk for så å

bli avvirket da Berlin muren falt i 1989. Så kom krigen i Ukraina, som skapte uforutsigbar rivalisering mellom stormaktene. I en rekke land har dette ført til at forsyningssikkerheten er tillagt betydelig vekt. Hvorvidt rene lønnsomhetsvurderinger skal legges til grunn er gjenstand for politiske avveininger.

Ja, beredskap koster. Det kreves både mot og vilje til å bruke betydelige ressurser på noe vi forhåpentligvis aldri får bruk for.

Dette er beredskapens dilemma...

DE SAMLEDE BEREDSKAPSRESSURSER MÅ BENYTTES BEST MULIG

Slik lyder regjeringens utgangspunkt for å nedsette en totalberedskapskommisjon. Å sørge for innbyggernes trygghet er en av statens viktigste oppgaver. Mange vil nok hevde at det er den viktigste. Samfunnssikkerhet handler om samfunnets evne til å verne seg mot og håndtere hendelser som truer de grunnleggende verdier og funksjoner og setter liv og helse i fare. Slike hendelser kan være utløst av naturen, være utslag av tekniske eller menneskelige feil, eller av bevisste handlinger.

MANGFOLDIGHET

Arbeidet med samfunnssikkerheten er mangfoldig. Det omfatter utfordringer knyttet til blant annet terror, organisert kriminalitet og sammensatte trusler, digital og finansiell sikkerhet, spørsmål om nasjonale eierskap, forsyningssikkerhet for kraft, vann og mat, arealplanlegging, transport- og forsyningssikkerhet, helseberedskap, migrasjon og sikkerhetspolitiske kriser.

MANGE AKTØRER

En rekke aktører har ansvar innenfor samfunnsikkerhetsfeltet. De operative

Tidligere forsvarssjef Harald Sunde, leder av Totalberedskapskommisjonen. Foto: Forsvaret

SIKKERHETS- OG FORSVARSPOLITIKK:

NØDVENDIG Å TA GODE VEIVALG

Statsforvalter Knut Storberget, leder av Forsvarskommisjonen.

Forsvarskommisjonen skal se på statens og samfunnets samlede motstandskraft. Det innebærer blant annet å fokusere på samspillet mellom Forsvaret og det sivile samfunn gjennom hele krise- og konfliktspekteret. Forsvarsdepartementet har bedt kommisjonen vurdere syv hovedområder.

1. Hva betyr utviklingen i sikkerhetssituasjonen for våre sikkerhets- og forsvarspolitiske veivalg?
2. Hvordan bør Forsvaret og forsvarssektoren videreutvikles og organiseres?
3. Hva er sammenhengen mellom sammensatte trusler og andre sikkerhetspolitiske og militærstrategiske utviklingstrekk?
4. Hvordan kan forsvarssektoren best bidra til vern om Norges sikkerhet

5. Hvilke muligheter og utfordringer representerer den teknologiske utviklingen for Norges sikkerhet og for utvikling av forsvarssektoren?
6. Hvordan vil klima og miljøendringer påvirke forsvarssektoren og den sikkerhetspolitiske situasjonen i årene fremover?
7. Hvilke mekanismer, kapabiliteter og roller må prioriteres i forsvarssektoren for å bedre forstå, motvirke og forsvare nasjonale sikkerhetsinteresser mot et bredere utfordringsbilde.

Forsvarskommisjonen skal levere sin endelige rapport i form av en NOU senes 3. mai 2023. Kommisjonen skal i sine vurderinger ta høyde for realistiske økonomiske rammevilkår. Utredningen vil være et sentralt innspill i regjeringens arbeid med langtidsplanlegging i forsvarssektoren.

ressurser innenfor brann, politi, helse, sivilforsvar redningsetater og blant de frivillige. Sammen med Forsvaret utgjør disse spydspissene i arbeidet. Departementene har ansvaret innenfor sine sektorer. Kommunene har ansvaret for å identifisere risikoer innenfor sine respektive grenser. Statsforvalteren har ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer gitt av Storting og regjering. Direktoratene og nasjonale faginstanser er statens faglige organer, ofte med ansvar på viktige operative ressurser som politi og helsetjeneste. Private aktører har ansvar, blant annet knyttet til kritiske samfunnsfunksjoner og kritisk infrastruktur. Samspillet mellom det private og det offentlige er avgjørende viktig.

SAMHANDLING

Komplekse verdikjeder kan gi avhengigheter og sårbarheter som utfordrer samfunnssikkerheten. Digitale tjenester avhenger av leveranser fra aktører i en lang rekke land. Forsyningskjeden for mat består av mange enheter på produsentnivå og få, store aktører innenfor distribusjon og innkjøp. En må kunne håndtere situasjonen der forstyrrelser i verdikjeden truer forsyningsikkerheten.

KOMMISJONENS MANDAT

Kommisjonen skal gi en prinsipiell vurdering av styrker og svakheter ved dagens beredskapssystemer. Den skal vurdere og fremme forslag til hvordan samfunnets samlede ressurser kan og bør innrettes for å videreutvi-

kle samfunnssikkerhet og beredskap og sikre best mulig samlet utnyttelse av beredskapsressursene.

KONTAKT OG SAMARBEID

I mandatet heter det at kommisjonen skal etablere nødvendig kontakt og samarbeid med relevante pågående prosesser, som Forsvarskommisjonen som er nedsatt for å forberede grunnlaget for en ny langtidsplan for Forsvaret fra 2026 og videre arbeid innenfor forsvarssektoren, samt oppfølging av Koronakommisjonens arbeid.

Kommisjonen skal levere sin innstilling i form av en NOU til justis- og beredskapsdepartementet 5. juni 2023.

VIL FORSVARSKOMMISJONEN GÅ INN

Trenger Norge et Zeitenwende - et vendepunkt når det gjelder satsing på Forsvaret, slik tyskerne nå går inn for? Lederen for Forsvarskommisjonen, Knut Storberget, stilte spørsmålet på årets «Sårbarhetskonferanse».

Som en konsekvens av krigen i Ukraina og den sikkerhetspolitiske usikkerhet den har skapt, bevilger tyskerne nå 100 milliarder kroner til forsvar. Pengene skal brukes over relativt kort tid, og må finansieres over nokså trange budsjettammer. Kan vi tenke oss at Norge vil gjøre noe av det samme?

Svaret på nettopp dette spørsmålet var det mange av konferansedeltakerne var kommet for å høre fra lederen for Forsvarskommisjonen. Hva mener kommisjonen om fremtidige bevilgninger til Forsvaret? Vil kommisjonen foreslå en storsatsing, eller nøye seg med å peke på smarte løsninger som kan bidra til å styrke vår forsvarsevne?

NOE MER NYANSERT

For de som ventet seg et klart svar på hvilken linje kommisjonen ville legge seg på når det gjelder fremtidige bevilgninger til Forsvaret, så var kommisjonslederens svar noe mer nyanisert:

- Hvis det skal bevilges betydelig mer ressurser, økonomisk og personellmessig, så er ikke dette en krukke å bare øse av hverken når det gjelder folk eller penger, sa Storberget.

- Det går også an å tenke seg at de ressursene vi bruker på Forsvaret faktisk brukes litt mer, at de også kommer andre deler av samfunnet til gode. Litt i retning av Kystvaktens modell. Er det mulig å tenke seg at fremtidige kapasiteter i Forsvaret også i større grad kan brukes sivilt, når det er fred? Er det for eksempel mulig å tenke seg at Politiet i større grad kan dra nytte av de enorme investeringene Forsvaret må gjøre i et

10-20-30 års perspektiv, sa en effektiviseringsvillig kommisjonsleder.

LEGITIMITET I BEFOLKNINGEN

Kommisjonslederen var opptatt av legitimitet som en forutsetning: Hvilken legitimitet har satsingen på Forsvaret i befolkningen? Hva er folk villig til å akseptere av det kommisjonen foreslår av tiltak og økonomisk satsing?

- Skal man bygge opp et godt forsvar, et forsvar som kan møte den usikkerheten vi ser fremover, så er vi helt avhengig av at det vi foreslår har realisme i seg. Kommisjonen må derfor finne ut hva som er økonomisk og politisk realistisk å kunne få gjennomslag for, sa Storberget.

FIKK LITEN OPPMERKSOMHET

Storberget var ikke spesielt imponert over den oppmerksomhet mange har vist når det gjelder spørsmål som vedrører vår sikkerhet.

- Jeg lar meg stadig overraske over at da Forsvarskommisjonen ble oppnevnt før jul var det mange som spurte hvorfor vi i all verden skal ha en forsvarskommisjon. Etter 24. februar var det ingen som spurte. Jeg mener jo at når noen stiller dette spørsmålet før jul og ikke stiller det etter 24. februar, så er det et signal til en forsvarskommisjon om at vi må gjøre noe knyttet til folks oppfatning av trusselbildet og også av betydningen av å bygge opp et forsvar, sa kommisjonslederen.

At krigen i Ukraina representerer et paradigmeskifte, slik mange har hevdet, stilte Storberget seg noe tvilende til. Vi burde ha sett utviklingen

tidligere, vært mer oppmerksomme på den sikkerhetspolitiske utviklingen, særlig med Russland som aktør.

- Vi hadde situasjonen i Georgia i 2008. Vi så hva som skjedde på Krim i 2014. Det at det i den grad har kommet som en overraskelse på det norske samfunnet, er et problem i seg selv. Men nå har vi en døråpning til å ta opp denne type spørsmål.

- Det som åpenbart skaper et politisk paradigmeskifte, og som har stor betydning for oss i kommisjonen, er svensk og finsk medlemskap i Nato, sa Storberget.

I den sammenheng har kommisjonen diskutert om det er rom for en mer tung arbeidsfordeling mellom de nordiske landene med et svensk og finsk NATO-medlemskap. Men så langt har erfaringen vært at de har mer enn nok med selve innmeldelsesprosessen og er ikke kommet langt i den type tenkning.

TYNGDEPUNNET KAN FORSKYVE SEG

- Vi ser jo også at det sikkerhetspolitiske tyngdepunktet kan forskyve seg. Nato får en betydelig yttergrense mot Russland - i vårt nærområde - noe som gir mer spenning og større forpliktelser for oss, for eksempel i en artikkel 5 situasjon, sa Storberget.

TO KOMMISJONER

Han var også opptatt av at de to kommisjonene som er nedsatt, og som skal levere sine anbefalinger på omtrent samme tid, er koordinert. Det er jevnlig møter mellom de to kommisjonene.

- En av utfordringene er at vi tra-

FOR EN STORSATSING PÅ FORSVARET?

disjonelt har arbeidet med dette ut fra et fred-krise-krig-perspektiv og hatt klare definisjoner, og at apparatet rundt oss er strukturert ut fra en slik tenkning. Vi har hatt et relativt klart skille mellom det som er en statssikkerhetstrussel og det som er mer en ordinær samfunnssikkerhetstrussel. Dette bildet blir nå mer og mer visket ut, ifølge Storberget.

SKILLELINJENE VISKES UT

Kommisjonslederen mener at det nett-opp er på områder der skillelinjene viskes ut at ressursene ikke møtes.

De sammensatte truslenes art er slik at det er vanskelig å definere dem. Det er for eksempel vanskelig å finne

ut hvor et digitalt angrep faktisk kommer fra, og det er vanskelig å vurdere hvor hardt det slår, om man faktisk skal trykke på den ene eller den andre knappen, ifølge Storberget.

Det samme gjelder andre sammensatte trusler, som meningspåvirkning, trusler knyttet til investeringer i kritisk infrastruktur, eller i ordinær eiendom.

FORSVARETS ORGANISASJON

Forsvarskommisjonen har også tanker om Forsvarets organisering, som i hovedtrekk ikke har endret seg særlig siden det ble etablert.

- Med dagens sammensatte trus-

selbilde så er det et spørsmål om dette er den riktige organisasjonsformen til å møte truslene i årene fremover. Tanken må tenkes, ressursene må brukes optimalt. Er kommandolinjene i Forsvaret så pass fungerende at man faktisk har organisert Forsvaret mellom det politiske og det forvaltningsmessige på en riktig måte, spør Storberget.

Dette er brennbare spørsmål, som ikke blir mindre brennbare når kommisjonslederen spør om det er slik at forsvarssjefen bare opptrer som en megler mellom noen våpengrener og noen aktører, som gjør at man må finne minste felles multiplum for å få ro i familien!

Landmakt krever fornyelse av materiell. Foto Forsvaret

Ressursene må jevnlig oppjusteres. Foto: Forsvaret

DET HANDLER OM Å IDENTIFISERE OG SKAFFE TILVEIE RESSURSER

- Det er et enormt område vi skal dekke, endringshastigheten i samfunnet er akselererende, det er komplekst og det er mange aktører, konstaterte lederen for totalberedskapskommisjonen, tidligere forsvarssjef Harald Sunde på årets Sårbarhetskonferanse.

Sunde er forbauset over mangelen på planlegging i beredskapsarbeidet.

- En ting er å planlegge for ulike scenarier, en annen ting er å identifisere hvilke ressurser vi trenger, sette ressursene i beredskap, for det er jo det dette dreier seg om, sier Sunde.

Han poengterer samtidig at resultatet må være realistisk og gjennomførbart.

- Hvis ikke kommer det ikke noe ut av det. En ambisjon uten penger er definisjonen på en hallusinasjon, konstaterer han.

HVA FUNGERER, HVA FUNGERER IKKE

Beredskapskommisjonens oppgave er å gå igjennom den samlede beredskap i Norge. Prinsipielt vurdere styrker og svakheter, hva fungerer, hva fungerer ikke, i hele samfunnsspektret, inklusiv sivil-militært samarbeid og totalforsvaret som en integrert del, forteller Sunde.

- Det som gjør dette krevende er endringshastigheten i samfunnet. Den er eksepsjonell. Samtidig blir grensene for det komplekset vi skal

dekke mer og mer visket ut. Derfor har det aldri vært så vanskelig som nå å spå om fremtiden, sier Sunde.

Totalberedskapskommisjonen skal se 10-20 år frem i tiden, men også ta høyde for en forsvarskommisjon som jobber parallelt og som i prinsippet må se enda lengre frem i tid. Han mener vi gjør feil hvis denne kommisjonen og forsvarskommisjonen planlegger eller analyserer ut fra to ulike forutsetninger. Derfor er det også et tett samarbeid mellom de to kommisjonene, med stadige møter.

MANGE PRIVATE AKTØRER

En problemstilling kommisjonen møter er de mange private aktørene.

- Staten har jo bare et mindretall. Vi har satt ut- og vi har privatisert, slik at store deler av de ressurser samfunnet kan disponere over, er på private hender. Da er spørsmålet hvordan vi bygger opp barrierer – skjoldet - slik at vi reduserer muligheten for å bli alvorlig rammet. Den delen er nesten utelukkende en logistikkoperasjon. Så vi må ikke glemme, hverken i militære eller sivile operasjoner, at det det til syvende og sist dreier seg om er også ressursers tilgjengelighet og bruk, sier Sunde.

Ca. 80 prosent av all kritisk infrastruktur i Norge, som vi trenger i beredskapssammenheng.

Her trenger vi å foreta en omfattende modernisering av forsyningsikkerheten. 90 prosent av all transport er privat drevet. Det samme gjelder for 70 prosent av all satellittkommunikasjon og 85 prosent av matforsyning og vann. Når det gjelder den vertslandsstøtte NATO-medlemmene må yte, så er hele 75 prosent på private hender, forteller kommisjonslederen.

FORRETNINGSMESSIGE LØSNINGER

- Spørsmålet blir da hvordan vi skal bygge opp en god beredskap for befolkningen og samarbeide om å finne gode forretningsmessige løsninger. Nå må vi lage ordninger med næringslivet slik at dette fungerer.

HVA PÅVIRKER SAMFUNNET FREMVER

Kommisjonen spør hva som vil påvirke samfunnet mest i fremtiden. Svaret er digitalisering. Vi er i det fjerde utviklingstrinnet i vår teknologiske utvikling med kvantedata og kunstig intelligens. Dette vil gi oss nye resultater

innenfor forskning og mange store fortrinn. Men det vil samtidig åpne nye dører og gi oss nye sårbarheter.

- Samtidig må vi se på den sikkerhetspolitiske utviklingen, stormaktrivaliseringen og hvilke konsekvenser dette får for samfunnet vårt, og andre forhold som har konsekvenser for våre nødetater, den demografiske utviklingen i Norge og ellers, og ikke minst klimaendringer, sier Sunde, som opplyser at kommisjonen på det nåværende tidspunkt er kommet omtrent halvveis i arbeidet.

VELSTAND OG ARMOD

FNs prognoser for befolkningsveksten, er jo at det i 2048 vil være 10,2 milliarder mennesker på jorden. Den største tilveksten vil skje i Afrika. Fordeler vi velstand og armod i forskjellige deler av verden, så ser vi at vi i 2050 trenger dobbelt så mye mat som i dag. Hvilke konsekvenser får dette for forsyningsikkerheten, spør kommisjonslederen.

- Vi på vår side har en overflod av ressurser. Å kunne håndtere disse er i hovedsak en logistikkoperasjon. Dersom vi kan organisere og tilgjengeliggjøre samfunnets samlede ressurser på en mer effektiv måte, vil det gjøre oss langt mer robuste.

TILGJENGELIGHET OG BRUK

- I militære og sivile operasjoner dreier det seg til syvende og sist om ressursers tilgjengelighet og bruk, sa Sunde.

Han trakk frem Natos syv områder som et eksempel på hva som må ivaretas:

1. Sikre kontinuitet for styresmaktene og kritiske offentlige tjenester
2. Sikre en robust kraftforsyning
3. Sikre evnen til å håndtere ukontrollert forflytting av mennesker

4. Sikre robust mat- og vannforsyning
5. Sikre evnene til å håndtere masse-skadesituasjoner
6. Sikre robuste sivile kommunikasjonssystemer
7. Sikre robuste transportsystemer

Sektorprinsippet og tverrfaglig samarbeid er et tema mange ønsker synspunkter på. På spørsmål fra salen om hvordan dette kan ivaretas på en bedre måte i samfunnet, sa Sunde at vi må sørge for at beslutningstakerne i samfunnet mottar sann og kontrollert informasjon. Slik kan man sikre god situasjonsforståelse, både i den enkelte sektor, og på tvers av sektorene.

- Den som ser virkeligheten først og har evne til å beslutte og handle med presisjon han vinner. Da har vi ledelses- og informasjonslinjer som går vertikalt, og horisontale linjer på tvers av sektorene, sa han.

Men han trodde ikke på noen nye oppfinnelser.

- Her må vi være helt konkrete og peke på bestemte strukturer, ikke lage noe nytt, sa kommisjonslederen.

ENORM DATAMENGDE

Beredskapskommisjonen er altså i en midtfase. Så langt har det vært gjennomført en rekke reiser i inn og utland. Kommisjonen har tilskrevet over 300 institusjoner og organisasjoner og det er allerede innhentet en enorm datamengde, fortalte Sunde.

Kommisjonen er opptatt av tillit, noe som ble lagt inn i mandatet på et senere tidspunkt.

- Samfunnet er under press. Det er krefter som vil skille folk og styresett. Vi er helt avhengig av tillit og troverdighet mellom folket og styresmaktene. Vi snakker ikke bare om forsvarsvilje, men også beredskapsvilje, poengterte kommisjonens leder.

«Samtidig må vi se på den sikkerhetspolitiske utviklingen, stormaktrivaliseringen og hvilke konsekvenser dette får for samfunnet vårt, og andre forhold som har konsekvenser for våre nødetater, den demografiske utviklingen i Norge og ellers, og ikke minst klimaendringer»

ER DE FOR LITE FOKUSERT PÅ HYBRIDE TRUSLER?

Et utsnitt av deltakerene på konferansen. Foto: Hanne Garder, NTF

Tar de to kommisjonene som nå er nedsatt for å se på Forsvaret og totalberedskapen inn over seg de store endringene når det gjelder bruken av hybride virkemidler i krigføringen? Det er et spørsmål flere stiller seg etter «Sårbarhetskonferansen» 2022.

De to lederne, tidligere forsvarssjef Harald Sunde og statsforvalter Knut Storberget var begge opptatt av hva som var nytt og at vi må tenke annerledes. Det er jo i prinsippet det kommisjonene skal behandle. Hvordan ser verden ut 10-20 og kanskje 30 år fremover, og hvordan kan vi forberede oss på det som kommer, men akkurat hybride trusler ble i seg selv lite omtalt.

UKRAINA ET TEMA

Under konferansen var selvfølgelig den sikkerhetspolitiske situasjonen med krig i Ukraina et tema. Ukraina gir et alvorlig bakteppe for kommisjonens arbeid, sa Storberget. Han var slått av dens konvensjonelle karakter.

- Jeg vil jo si at vi har fått oss en lærepenging knyttet til hva territoriell krigføring også innebærer, og hvor

viktig det er at vi også har et blikk på det vi oppfatter som tradisjonell krigføring, sa han.

I omtalen av hybride virkemidler pekte han på at virkemidlene "brer seg utover", og at tradisjonell tenkning basert på en fred-krise-krig-tankegang er i oppløsning. Han var imidlertid mer opptatt av å diskutere hva dette har å si for hvordan vi

Kommisjonslederene i passiar.
Foto: Hanne Garder, NTF

organiserer sikkerhetsarbeidet enn hva det betyr i seg selv, det vil si hvordan vi skal møte denne type utfordringer.

Hybride trusler var heller ikke noe tema kommisjonsleder Harald Sunde behandlet eksplisitt i sitt innlegg på konferansen. I innlegget pekte han på den teknologiske utviklingen i stort, at vi er ved det fjerde utviklingstrinnet, med kvantedata og kunstig intelligens, men det var lite om hvordan samfunnet kan møte hybride trusler i sin alminnelighet, eller som er basert på ny teknologi.

Er dette et tegn på at hybride trusler, og hvordan vi skal forebygge dem, ikke får den plass temaet fortjener i de to kommisjonene?

RELEVANT Å SPØRRE

Spørsmålet er relevant fordi hvis vi skal snakke om krigføring mot Vesten i dette øyeblikk, så er den i høyeste grad todelt. På den ene side en i stor grad konvensjonell krig i Ukraina, med Vesten som leverandør av våpen og økonomisk og annen støtte. På den annen side Russlands ukonvensjonelle krig mot Vesten med hybride virkemidler.

Sprengning av Norstream 1 og 2, energi og økonomi som våpen, kom som et sjokk på mange. Nå sender Norge ut krigsskip til feltene på sokkelen, Heimevernet får i oppdrag å beskytte gasskraftverk og andre sårbare objekter, og vi åpner for hjelp fra våre allierte fordi vi selv ikke er i stand til å beskytte 9000 kilometer med rørledning.

STADIG TØFFERE PRIORITERINGER I POLITIET

- Politiet er et helt annet sted enn for bare et par år siden. Med krigen i Ukraina står vi i en sikkerhetspolitisk krise som sammenfaller med at vi har en høy terrortrussel i Norge, sa beredskapsdirektør Tone Vangen på den årlige «Sårbarhetskonferansen» i regi av Norsk TotalforsvarsForum og Norges Forsvarsforening.

Vangen ga uttrykk for at dette har satt et vesentlig press på Politiet, som må møte denne situasjonen med å prioritere annerledes når det gjelder bruk av ressurser.

- Den høye terrortrusselen har sin bakgrunn i de vurderinger som gjøres av Politiets sikkerhetstjeneste. De sier at det både er personer med intensjoner og kapasitet til å begå terror i Norge.

EKSTRAORDINÆRE TILTAK

I tillegg til den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør dette at vi er på et relativt høyt nivå når det gjelder ekstraordinære tiltak. Når det gjelder det sikkerhetspolitiske kunne Vangen fortelle at vi i dag må ha en langt større årvåkenhet når det gjelder etterretning, noe som i seg selv er krevende. Det gjelder grenseovervåking og etterretning knyttet til grensen.

Beredskapsdirektør Vangen var også opptatt av den sikkerhetspoli-

tiske krisen vi er inne i og det hun kalte sammensatt virkemiddelbruk.

- De virkemidlene stater bruker for å destabilisere andre stater er en stor verktøykasse og ikke noe Politiet kan passe på alene. Vi står overfor mulig kriminalitet, digitale angrep, sabotasje og ulike typer innbrudd.

STYRKE TOTALBEREDSKAPEN

Vangen pekte på at oppgavene var mange og atskillig mer krevende i dag, noe som nødvendigvis vil bety at ikke bare Forsvaret, men også totalberedskapen må tilgodeses og styrkes.

- Jeg tror at flere av aktørene i totalforsvaret må få folk, kompetanse, særlig teknologisk kompetanse, fordi vi nok i større og større grad vil oppleve vanskelige prioriteringer i forhold til hva vi har kapasitet til å håndtere.

- Det vil nok bety at vi i enda større grad må evne å se løsninger på tvers av sektorer, sa Tone Vangen.

Beredskapsdirektør Tone Vangen, POD. Foto: Hanne Garder, NTF

Foto: Forsvaret

Kommandørkaptein Iris Fivelstad har vist at det går godt an å være miljøskapende og samtidig lede mannskaper med kraft og autoritet. Som landets første kvinnelige fregattsjef er hun historisk. Hun er fornøyd med at alle posisjoner er åpne for kvinner.

- Det viktigste er at alle oppdrag løses profesjonelt, sier hun.

AV JAN ERIK THORESEN

FREGATTSJEF I SÆRKLASSE

Iris Fivelstad vokste opp på Hellesylt i indre Sunnmøre. Familien bodde på et småbruk og Iris og hennes søstre lærte tidlig å bli glad i naturen. Samtidig så de at ting ikke uten videre kom av seg selv. Å hjelpe til med gårdsdriften til faste tider var en av de pliktene som hørte med. Moren til Iris var tysk. Dermed ble Iris tospråklig. Det skulle snart vise seg å være en fordel. Da hun var 15 år ble hun bussguide for bussturister fra noen av de store cruisebåtene som anløp kaia nede i bygda. Dette ga henne en draging mot sjøen og hun drømte om å reise ut. Så ble det videregående skole på Stranda og russe-

tid i 1994. Deretter seilte hun som resepsjonist på en cruisebåt i halvannet år og opplevde både Caribien og Middelhavet. Dette ga mersmak og hun bestemte seg for å søke Befalsskolen i Sjøforsvaret. Hun tok de nødvendige tilleggseksamener i matematikk og naturfag. Så ble det Befalsskolen og senere Sjøkrigsskolen.

MÅLBEVISST

- Så kom pliktåret. Jeg søkte meg til den skarpeste tjenesten, nemlig ubåt, og var fast bestemt på å se om jeg kunne mestre en slik oppgave. Å dykke ned under havets overflate og forbli der på det meste i opptil 25 døgn

vil nok mange si er ganske spesielt. Men jeg trivdes bra og fikk ansvaret for sambandet. I denne tiden fikk jeg oppleve i hvordan sjø- og luft jobbet sammen. Jeg bestemte meg for å satse på en karriere på en fregatt, som jo er et krigsskip som opererer både sensorer og våpen, forteller Iris. En fregatt er den skarpeste strategiske kapasiteten Sjøforsvaret har. Da sier det seg selv at kravene til dem som skal ha ansvaret om bord er særdeles høye. Det er i utgangspunktet slett ikke gitt at en skal stige i gradene.

- Jeg har vært heldig, vært på rett sted til rett tid, sier Iris Fivelstad da vi konfronterte henne med utnev-

«Jeg søkte meg til den skarpeste tjenesten, nemlig ubåt, og var fast bestemt på å se om jeg kunne mestre en slik oppgave. Å dykke seg ned under havets overflate og forbli der på det meste i 25 døgn vil nok mange si er ganske spesielt»

Iris Fivelstad henter inspirasjon på hjemmlige trakter. Foto: Privat

nelsen som fregattsjef i 2018, året da hun offisielt overtok kommandoen på KNM Otto Sverdrup. Skipet, som har en anslått verdi på rundt fem milliarder kroner, har en besetning på 130 personer.

I et intervju med Forsvarets Forum sier Iris Fivelstad at hun er stolt over tilnavnet «Evil Iris», som kolleger har gitt henne for å være direkte i tilbakemeldingene.

- Først og fremst vil jeg bli anerkjent for den jobben jeg gjør som offiser, ikke fordi jeg skal være en «miljøfaktor», sier kommandørkapteinen. Men så enkelt er det ikke. Iris Fivelstad har egenskaper som gjør henne til en leder Sjøforsvaret kan være stolt av.

Gjennom en imponerende karriere har hun lagt vekt på godt samspill gjennom felles-operasjoner der Hæren, Luftforsvaret og Sjøforsvaret job-

ber sammen. Iris har studert krigføring ved Baltic Defence College i Estland og hun har arbeidet to år ved Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø.

I februar i år dro hun på et flere måneders skarpt oppdrag i Middelhavet under amerikansk kommando. Etter planen skulle fregatten fungere som et eskorteskip for hangarskipet USS Harry S. Truman gjennom Suezkanalen, Midtøsten, Stillehavet for så å ende opp i Øvelse Cold Respons.

- Men så startet krigen i Ukraina. Da ble det besluttet at styrken i stedet skulle trygge NATO. Så ble det til at vi ble med en ekstra måned. Det ser jeg tilbake på med stolthet. Oppdraget viser at Norge er en ressurs i de alliertes øyne, sier Iris Fivelstad.

Etter endt tokt begynte hun i Forsvarsstaben. Der skal hun være med på å videreutvikle Forsvaret.

INGEN PENSJONIST-TILVÆRELSE

Under vår samtale legger ikke Iris skjul på hvor høyt hun verdsetter sitt hjemsted på Hellesylt.

- Det er min «base». Det er der jeg henter inspirasjon. Frisk luft, fantastisk natur. Ja hva kan man ønske seg mer. Og så eier og driver jeg Villa Norangdal, et trehotell fra 1885. Jeg og familien har brukt mye tid på å restaurere og skape en «kulturperle» med spesiell innredning. En blanding av stilarter av sunnmørske møbelklassikere. Beliggenheten er helt spesielt; et fantastisk utgangspunkt for fotturer og sightseeing i områdene Ålesund og Geiranger, sier hun entusiastisk.

Iris Fivelstad har utvilsomt satt spor etter seg både til sjøs og til lands.

IRIS FIVELSTAD CV

SSO Plans, Forsvarsstaben/J5.
Skipssjef KNM Otto Sverdrup, KNM Thor Heyerdahl, KNM Fridtjof Nansen.
Avdelingsleder, Anti-ubåt krigføring, Maritimt krigføringssenter
Nestkommanderende, KNM Roald Amundsen
J3-5 stabsoffiser, Forsvarets Operative Hovedkvarter
Operasjonsoffiser, KNM Helge Ingstad
Operasjonsoffiser 2, KNM Roald Amundsen.
Undervannskrigføringsoffiser, KNM Fridtjof Nansen
Undervannskrigføringsoffiser, KNM Trondheim
Navigasjonsoffiser, Ula-class ubåt.
Joint Command and Staff Course, Baltic Defence College, Tartu, Estonia.

Maritimt Krigføringskurs (MWC), UK
Langkurs Maritime Operasjoner, spesialisering anti ubåt.
Sjøkrigsskolen (Bachelor), Bergen

DEPLOYMENTS:

Cooperative Deployment Carrier Strike Group 8 – Middelhavet
Standing NATO Maritime Group 1: Østersjøen, Norskehavet
RIMPAC Stillehavet/Hawaii
Harry S. Truman Group Sail & Comptuex USA, østkysten
Combat Systems Ship Qualification Trials (CSSOT) Pt Mugu Test Range, California
Two deployments Operative Active Endeavour, Mediterranean Sea

gjesteskribenten: Per Strand

Per Strand har vært direktør i DSA siden september 2020. Var tidligere avd. direktør samme sted. Utdannet cand. scient og dr. phillos ved UIO. Han har tidligere vært professor ved NBU.

Atomberedskap i en urolig tid

Natt til 4. mars brøt det ut brann i en bygning ved kjernekraftverket Zaporizjzja sør i Ukraina, etter at det ble truffet av russisk artilleri. Zaporizjzja er Europas største kjernekraftverk, med seks atomreaktorer. Staben ved Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) ble umiddelbart innkalt, og beredskapsnivået ble hevet til 2, på en skala fra 0 til 3.

DSA har hatt høynet beredskap siden krigen i Ukraina startet 24. februar. Det er første gang det er krigshandlinger i et land med operative kjernekraftverk, og frykten har hele veien vært at krigshandlingene i seg selv eller et strømbrudd skal føre til en alvorlig atomulykke på et av anleggene. I tillegg har kjernekraftverkene lagre for brukt brensel. Brenselet må kjøles i bassenger i årevis for å unngå overoppheting og påfølgende utslipp. Det har vært en bekymring at reaktorene eller lagrene skal miste kjølingen ved strømbrudd.

Da staben ble innkalt på kort varsel etter angrepet på Zaporizjzja, planla vi for at dette kom til å vare lenge. Det viste seg å stemme. Vi har fulgt situasjonen i Ukraina nøye helt siden destabiliseringen og den russiske annekteringen av Krim i 2014. Atomsikkerheten i Ukraina har vært utfordret helt siden den gang.

Trusselbildet på atomberedskapsområdet har på generelt grunnlag endret seg de siste årene. I vår rapport *Endringer i trusselbildet* fra 2018, påpekte vi at det er økt fare for at spaltbart eller annet radioaktivt materiale kan bli brukt i terroraksjoner verden over. Vi så allerede da en økt fare for at aksjoner kan bli rettet mot atomanlegg eller lagre med radioaktivt materiale. Den sikkerhetspolitiske utviklingen, med stater som har vilje og evne til å gjennomføre offensive operasjoner i andre land, viser hvor viktig det er å opprettholde god atomsikkerhet nasjonalt og internasjonalt. Russlands invasjon av Ukraina gjør dette viktigere enn noen gang.

Den norske atomberedskapen er sentrert rundt *Kriseutvalget for atomberedskap* (KU). Det ble opprettet i 1993 som en direkte konsekvens av Tsjernobyl-ulykken i 1986, og påfølgende NOU-er som pekte på svakheter i myndighetenes håndtering av krisen, samt konkrete forslag til forbedring og styrking av norsk atomberedskap.

Kriseutvalget for atomberedskap er et tverrsektorielt, sivilmilitært beslutningsorgan for tiltak i akuttfasen av atomulykker. DSA er leder av og sekretariat for KU. De øvrige medlemmene er Forsvaret, Helsedirektoratet, Mattilsynet, Politidirektoratet, Utenriksdepartementet, Kystverket og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). I den videre atomberedskapsorganisasjonen inngår også Kriseutvalgets rådgivere. Det er 15 virksomheter som bistår KU med fagkompetanse og ressurser i håndteringen av en atomhendelse. Andre rådgivere kan trekkes inn ved behov. Kriseutvalget er ansvarlige for, og har fullmakt til, å beslutte tiltak for å redusere konsekvensene etter en atomulykke. Dette mandatet er gitt til KU i Kongelig resolusjon av 23.08.2013. Ved atomulykker som skjer i Norge eller nært oss, vil det være behov for å iverksette beskyttende tiltak svært raskt.

Når det gjelder angrepene i Ukraina, har vi fått mange henvendelser fra folk som er bekymret for konsekvensene av en eventuell atomulykke. Vil det medføre akutt fare for liv og helse for befolkningen i Norge? Svaret på det er nei. Avstanden til Ukraina er så stor at et utslipp vil fortynnes kraftig før det kommer hit.

Hvis det kommer utslipp av radioaktive stoffer fra ukrainske atomanlegg og vinden blåser mot Norge, kan det bli aktuelt å innføre tiltak i matproduksjonen og utmarksbruk, slik at maten er trygg. Det vil ikke bli nødvendig å ta jodtabletter i Norge. Selv ved alvorlige hendelser i Ukraina vil nivåene av radioaktivt jod bli lave i Norge på grunn av avstand og fortykning på veien.

Vi har god atomberedskap i Norge. Vi følger og vurderer situasjonen i Ukraina nøye. Det er et godt samarbeid mellom relevante norske myndigheter, forankret i Kriseutvalget for atomberedskap. Krigen i Ukraina er samtidig en ny erfaring, med krigshandlinger rundt atomanlegg og et sterkt forhøyet trusselbilde over lengre tid.

Norge har internasjonale forpliktelser på atomsikkerhets- og atomberedskapsområdet. Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) har ved flere anledninger gått gjennom Norges forvaltning, sikkerhet og beredskap på atomområdet, senest i 2019. Den norske atomberedskapsmodellen er trukket fram som svært god og som et eksempel til etterfølgelse for andre land.

NTF er et samarbeids- og interesseorgan for organisasjoner som er opptatt av samfunnsikkerhet og beredskap med utgangspunkt i totalforsvarskonseptet:

MILITÆRT KVINNELIG NETTVERK

NEGOTIA

NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND (K&F)

NORGES LOTTEFORBUND (NLF)

NORSK OLJEVERNFORENING FOR OPERATØRSELSKAP (NOFO)

PARAT FORSVAR

FOLK OG FORSVAR

NORGES FORSVARSFORENING (NFF)

NORGES MILITÆRE KAMERATFORENINGERS FORBUND (NMKF)

NORSK RADIO RELÆ LIGA (NRRL)

NORSK SENTER FOR INFORMASJONSSIKRING (NORSIS)

NÆRINGS LIVETS SIKKERHETSORGANISASJON (NSO)

POLITIETS FELLESEFORBUND (PF)

VESTLAND SIVILFORSVARSFORENING (VSFF)

H.M. DRONNING
SONJA ER NTFS
ÆRESPRESIDENT

PRINSESE ASTRID
FRU FERNER ER NTFS
HØYE BESKYTTER

STYRET

LEDER

Signe Øye

signe.oye@online.no

NESTLEDER

Patricia Flakstad

patflak7@gmail.com

MEDLEMMER

Randi Støre Gjerde (K&F)

randi@kvinnerogfamilie.no

Synnøve Lohne-Knudsen (NEGOTIA)

synnove.lohne-knudsen@negotia.no

Kåre-Ludwig Jørgensen (NOFO)

klj@nofo.no

Kristin Lund

krislu@online.no

Wenche Rolstad

wrwenche@gmail.com

SEKRETARIATET

DAGLIG LEDER

Hanne Guro Garder

hanne.garder@totalforsvar.no

SEKRETARIATSMEDARBEIDER

Hilde Andrea Johansson

hilde.johansson@totalforsvar.no

REDAKTØR

Jan Erik Thoresen

redaksjon@totalforsvar.no

FYLKESKONTAKTER

AGDER

Gro Jareid

976 34 035

ghj.eid@gmail.com

INNLANDET (Hedmark)

Grete Nordbæk

970 61 089

greno10@gmail.com

INNLANDET (Oppland)

Wenche Rolstad

402 44 896

wrwenche@gmail.com

MØRE OG ROMSDAL

Anne-Lise Johnsen

412 48 664

anlijohnsen@@gmail.com

NORDLAND

Geir Kolstad

997 02 091

geirkolstad@gmail.com

OSLO VIKEN (Akershus)

Jeanette Juul Jensen

485 00 273

NTF.Jeanette@gmail.com

ROGALAND

Wenche Meinich-Bache

901 90 390

wenchemeinich@icloud.com

TROMS OG FINNMARK

(Troms)

Arne Nik Karlstad

970 09 214

anikol-k@online.no

TROMS OG FINNMARK

(Finnmark)

Roger Jakobsen

951 62 909

rojakob@hotmail.com

TRØNDELAG

Beate Syrstad

984 38 040

be.ates@hotmail.com

VESTFOLD OG TELEMAR

(Telemark)

Åsne Fjeld

971 18 822

aasnefjeld@gmail.com

VESTFOLD OG TELEMAR

(Vestfold)

Marit Haslestad

907 77 106

marit.haslestad@live.no

VESTLAND

(Hordaland)

Bjarnhild Hodneland

928 93 155

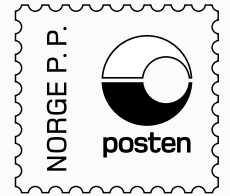
bj.hodneland@gmail.com

VIKEN (Østfold)

Nina Solvi

926 67 111

ninasol1@online.no

EGENBEREDSKAP:

EN ALVORLIG PÅMINNELSE FOR OSS ALLE

Uke etter uke har TV-bildene vist det norske folk hva krig er. I trygge Norge tenker vi som så at det ikke vil skje her. Men krigen har vist oss at vi må ta egenberedskap på alvor.

Et eksempel på et beredskap. Foto: DSB

I Norsk TotalforsvarsForum har egenberedskap alltid stått øverst på dagsorden. Enhver familie bør ha et beredskapslager stort nok til at en kan klare seg i tre dager.

Vår livsstil bærer preg av at vi lever i et høyteknologisk samfunn omgitt av alle slags digitale hjelpemidler. Det er blitt en selvfølge at alt skal fungere når vi trykker på knappen. Men hva er det som holder alt oppe? Ja, nettopp strømmen. Faller nettet ned blir vi raskt satt ut av våre daglige rutiner, både privat og på jobb.

MYE KAN SKJE

Vi må være klar over at det er mange typer hendelser som kan ramme samfunnet og tvinge oss til å oppholde oss hjemme. Som sagt så er strømmen den sentrale kilde til vår livsstil. Uten den får vi ikke ladet mobiltelefonene, minibanken fungerer ikke, heisen står, elektriske dører lar seg ikke åpne. Kollektive transportmidler stopper brått. Og skal vi fylle drivstoff på bilen, det være seg bensin, diesel, hydrogen eller el-strøm,

så fungerer det ikke. Vi kommer oss ikke på jobb, skole og barnehage, men blir nødt til å oppholde oss hjemme.

Men jo, det gjør faktisk det. Flom og store skred har isolert mange mennesker fra det normale samfunn i dagevis og nær sagt, ukevis. Det skjer i Norge. En annen fare som truer er kraftige solstørmer som kan slå ut strømmen både i byer og landsdeler i lang tid. Hacker-angrep fra fremmede makter kan ramme kritisk infrastruktur og sterkt påvirke livet til den enkelte av oss.

BEREDSKAP ER Å VÆRE FORBEREDT

God beredskap startet med en erkjennelse. Å akseptere fakta om at spesielle hendelser kan ramme oss er nødvendig for å bli bevisst på at hver enkelt av oss er en viktig del av Norges beredskap. Å kunne ta vare på oss selv og våre nærmeste krever at vi må ta noen viktige grep. Det er slett ikke alltid at vi kan få hjelp med en gang vi trenger det. Beredskapsmyndighetene understreker at vann, mat, medisiner og varme er grunnleggende for en husholdning og

at vi bør sørge for å ha nok for 3 døgn.

Ja, ikke minst gjelder dette brannfaren. Det er jo påbudt for alle husstander å ha røykvarsler og brannslukningsapparat. Les bruksanvisningene og kontroller at alt fungerer.

Det er laget lister over hva et beredskapslager bør inneholde på:

www.dsb.no

www.totalforum.no

MELD DEG INN I NTF!

Støtt vårt viktige arbeid for et trygt og robust samfunn. Det koster kun kr. 250 pr. år. Du vil få invitasjon til alle våre arrangementer og gratis servering. I tillegg vil du få tilsendt Trygge Samfunn to ganger årlig, samt et digitalt nyhetsbrev hver tredje uke.

post@totalforsvar.no

www.totalforsvar.no

NTF
Norsk TotalforsvarsForum